

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

כי תצא תשע"ו

פרשת שבוע

"מי גר אֶתְךָ" או איך מטפלים בבעיית הגירות?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"הן גור וגור אֶפֶס מאותי מי גר אֶתְךָ עֲלֶיךָ פֹּלֵל" (ישעיהו נ"ד טו).

נחלקו גדולי ישראל בפירושו של הפסוק הקשה לעיל, אותו נקרא בהפטרת השבת הקרובה.

צמד האותיות 'גר' מופיע בפסוק שלש פעמים וכהרגלנו, נציע קודם מבחר מפירושי הראשונים.

רש"י מחלק בין שתי ההופעות הראשונות להופעה השלישית. את שתי הראשונות: "גור גֹּר", הוא הסביר מלשון מגור - אימה - פחד. המשמעות היא שמי שאין הקב"ה עמו והם בני עשוי, צריכים לפחד מגזרות קשות ורעות שהקב"ה יגזור עליהם. רש"י הציע לפרש בכמה דרכים את ההופעה השלישית - "מי גר אֶתְךָ עֲלֶיךָ פֹּלֵל":

א. "מי אשר נאסף עליך למלחמה" - יפול.

ב. "מי שנתגרה בך" - יפול.

ג. "ורבותינו פירושוו בגרים לומר שאין מקבלים גרים לימות משיחנו"-יפול במשמעות שתפסל מועמדו.

ד. "פשוטו של מקרא: "יתכן מי שנעשו גרים אתך בעניותך עליך יפול בעשירותך" ואז יפול יתפרש במשמעות של יתקבל.

ריבוי הפירושים רומז לכך שכולם "לא חפים מקושיות".

אבן עזרא פירש בשם רבנו יונה: "הן גור גֹּר אֶפֶס מאותי" משמעותו שלא יתכן שהגויים שחברו כדי להציק לעם ישראל עשו זאת מיוזמתם והם אינם משמשים כלי בידי הקב"ה ולפי זה 'גור' פירושו חבר-מחובר, 'מאותי' פירושו ברשותי. אבל כל אלה שחברו יחדיו יפלו ויענשו- 'עליך יפלו'.

אומנם, אבן עזרא עצמו מעדיף כיוון אחר: "והנכון בעיני כי גור יגור כמשפטו, וכן הוא, היתכן שיגור עמך גר בארץ שהוא שלי כי

אם ברשותי, מי שירצה לגור עמך בארצי עליך יפול, כלומר שיפיל עצמו תחת רשותך".

לפי כל הפרושים הללו, מדובר בנבואות נחמה.

פירושו השלישי של רש"י מבוסס על דברי הסוגיא במסכת יבמות, הדנה בדינו של מי שהתגייר שלא לשם שמים, אלא משום שרצה

להרוויח מכך רווח אחר, כגון, מי שרצה להתגייר בזמן שכדאי ומשתלם להיות יהודי, כגון לקבל אזרחות ישראלית בימינו.

מסקנת הסוגיא היא: "א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: הלכה כדברי האומר כולם גרים הם" כלומר, לכתחילה אין

מקבלים גרים שכאלה (במסגרת קצרה זו לא נסביר את טעם ההלכה) אבל אם התקבלו- גרותם גרות והם יהודים לכל דבר ועניין.

כאסמכתא מובא פסוקנו "ת"ר: אין מקבלין גרים לימות המשיח; כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. א"ר

אליעזר, מאי קרא? הן גור גֹּר אֶפֶס מאותי מי גר אתך עליך יפול, אבל אידך לא" (דף כד ע"ב).

בעשורים האחרונים, בוודאי שיש חשש שמי שבא להתגייר ולבקש אזרחות ישראלית עשה זאת "שלא לשם שמים", לכן, צריך

זהירות גדולה בנושא. אבל באותה מידה צריך לזכור כי בעשורים האחרונים חברו אלינו מאות אלפים של בניס ונכדים ביולוגים

(לא הלכתיים) של יהודים, הם התאספו בתוכנו "הן גור גֹּר", האם יתכן שעשו זאת רק מיוזמתם ולא כחלק מתוכנית אלקית

("אֶפֶס מאותי"? כמבואר לעיל בדברי רבנו יונה). עלינו לעשות כל מאמץ לגיירם על פי ההלכה ולצרפם אלינו "מי גר אֶתְךָ עֲלֶיךָ

פֹּלֵל". חלק גדול מהם הם צאצאים גם של אימהות יהודיות, צאצאים שלא מסוגלים להוכיח זאת בגלל אימי השואה הנוראה

וגזרות שהוטלו על החיים היהודיים בברית המועצות לשעבר. שני מאורעות טראומטיים שמטרתם הייתה להשבית שם וזכר לעם

ישראל.

בגלל סיבות אלה ונוספות, עלינו לעשות כל מאמץ לעזור לכל מי שיכול להוכיח את יהדותו, בדרך הלכתית מקובלת.

בחלק הבא של "שו"ת במראה הבזק" שיצא לאור בקרוב, תתפרסם תשובה העוסקת בדרך חדשה להוכחת יהדות המבוססת על

עקרונות הלכתיים חזקים מאוד. דרך זו תקל על חזרתם של אחים ואחיות רבים לחיקו של עם ישראל.

אנו תפילה שנצליח להציע עוד דרך להבין את משמעותה לדורות, גם של נבואה זו.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלב"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד	לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
--	---	---	---	---	--

לע"נ יחזקאל צדיק ז"ל, נלב"ע י"א באייר תשע"ו

מש' ארץ חמדה' אבלה על מותו של חברנו האהוב הרב ראובן אברמן זצ"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה'
איש תורת אמת שגורה בפיו, מחנך דגול ואיש המעלה מכל הבחינות.

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת הדף היומי

יבמה שנפלה לפני מוכה שחין - ביטול קידושין

הרב עקיבא כהנא

השבוע נלמד (בבא קמא דף קי- קיא) את דינו של אדם שגזל גר ונשבע לשקר, שעל מנת להתכפר הוא צריך לתת את הכסף לכוהנים שבאותו משמר. כמו כן, הוא צריך להקריב קרבן אשם על כך שהוא נשבע לגר לשקר.

לדעת אב"י, הכסף בהכרח מכפר קצת, מכיוון שאם הכסף לא מכפר כלל, נמצא שהגזולן נתן את הכסף בטעות, ואם כן הכהן שקיבל את הכסף צריך להשיב את הכסף ליורשי הגזולן.

הגמרא הקשתה שאם כן, נאמר שגם אישה שאחי בעלה המת הוא מוכה שחין והיא נופלת לפניו ליבום תצא בלא חליצה, משום שידוע שאף אישה לא מסכימה להינשא למוכה שחין. הגמרא מתרצת שאשה מסכימה לחיות גם עם אנשים שהיא לא כל כך מרוצה מהם, משום 'טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו'. כלומר, יש אומדן דעת שנשים מסכימות להינשא גם לאנשים בעייתיים, ובלבד שלא להישאר.

מהי הכוונה טב למיטב? האם התשובה היא שהאישה רוצה לחיות עם הבעל בכל מקרה, או עם היבם? לדעת רש"י (ד"ה דמינח) הכוונה שנוח לאשה להינשא לבעלה כשהיא מתחתנת, למרות שיש לבעלה אח מומר, זאת משום שכרגע נוח לה.

לדעת המהר"ם מרוטנבורג (תשובה תקסד) הפירוש הוא כלפי היבם. כלומר, לאשה נוח לחיות עם היבם, אפילו שהוא מוכה שחין.

מזה מסיק המהר"ם מרוטנבורג (שם) כתב שזהו הטעם לדעת הגאונים הסוברים שאשה שבעלה מת, והיבם היחיד שיש הוא מומר, האשה פטורה מיבום וחליצה, זאת משום שיש אומדן דעת שהאישה לא מסכימה להינשא למומר, מתוך חשש שהוא יעביר אותה על דתה.

באחרונים (חוט המשולש חלק ג סימן ד, ו בשם רד"ך, תורת חסד אבן העזר כ) הועלתה הסברא שגם במקרים בהם מסיבה כל שהיא אין אפשרות לאישה להתייבם או לקבל חליצה והיא תישאר עגונה אחרי מותו של הבעל כל ימיה, גם אז נאמר שעל דעת זה לא נתקדשה, שהרי לא שייך 'טב למיטב טן דו' במקרה שכזה.

דין זה אמור רק כאשר הבעיה היא עם היבם. מה יהיה הדין באשה שבעלה המיר את דתו?

הרב צבי פסח פרנק (הר צבי אבן העזר צט) דן במקרה של אישה שנישאה לאדם שהסתבר שהוא משומד, האם נאמר שהקידושין בטלים. אגב דבריו הוא דן גם באדם שהשתמד לאחר הנישואין, והביא מתשובת 'חסד לאברהם' (אבן העזר תניינא נה) שיש מקום לומר שגם לגבי הבעל עצמו אם השתמד הרי שהנישואין פוקעים, משום ש'על דעת זה לא קידשה עצמה'.

אלא שהוא עצמו הקשה על דבריו (כמו שהקשו אחרונים נוספים) שלכאורה דבריו סותרים את דברי התוספות בכתובות (מז ע"ב ד"ה שלא כתב) הכותב שאם נתייחס לאומדנא בכל דבר, הרי שכל אדם שמוכר בהמה לחבירו ולאחר מכן היא נטרפה יאמר שעל דעת זה לא קנה? אמנם, הוא מציע שיש להבחין בין מקרה שבו אחד הצדדים רוצה לקיים את העסקה, לבין בעל שהמיר דתו שכלל לא אכפת לו אם יתבטלו הקידושין. אולם, למסקנה, הרב צבי פסח פרנק עצמו מסתפק אם ניתן להסתמך על סברה זו. האגרות משה (אבן העזר א, קסב) כתב שאין לסמוך על הסברה שהובאה בדברי הרב צבי פסח פרנק ולהתיר קידושין מטעם זה.

בדורנו, סוגיה זו גם נידונה בהקשר של אישה שבעלה נהיה צמח באופן שאין סיכוי לחזרתו לחיים אחרי שהיו נשואים כמה שנים.

סיכום: בגמרא נאמר שאשה מסכימה להיות נשואה על אף שהיבם מוכה שחין משום שהיא מעדיפה זאת על פני להיות לבד. נחלקו רש"י ומהר"ם האם הכוונה שהיא מסכימה להינשא לבעל על אף הסיכון שתפול לפני היבם שהוא מוכה שחין (רש"י), או שאפילו היא מוכנה להתייבם ליבם מוכה שחין (מהר"ם). המהר"ם חידש לשיטתו שבמקרים שבהם ברור שלא תרצה להיות עם היבם, היא פטורה מן הייבום משום שעל דעת כך היא לא נתקדשה. לסוגיה זו השלכות מרובות על האפשרות להתרת נישואין על סמך סברה זו שעל דעת כך האישה לא נתקדשה.

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה בהלכה

אשת יפת תואר

חידה: היתכן דבר שמותר לישראל ואסור לבני נח? תשובה: כן! אשת יפת תואר. לישראל הותר - דיברה תורה כנגד יצר הרע; מוטב יאכלו בשר תמותות שחוטות, ואל יאכלו בשר תמותות נבלות. ולא הותר הדבר אלא במלחמה, אולי משום שעדיף שאת מאמצי הריסון יקדיש אדם בזמן מלחמה לכיוון אחר, ועל כן הותר מעט הרסן באיסור עריות (אף שגם לחושק ביפת תואר עוד נותרו סייגים רבים, כפי שנלמד מן הפסוקים).

איסורי עריות - ניחא (!) אבל מה באשר לאיסור הגזל מהנכרים, והרי בהיתר יפת תואר הותרה אפילו אשת איש, ומשום כך היא נקראת "אשת"? אכן, משום כך היתר יפ"ת לא נאמר אלא בשעת כיבוש מלחמה. כשם שבמלחמה הותר לכבוש שטחים ונכסים מידי עמים אחרים, כך הותר לקחת מהם שבי, ובכלל זה נשים.

אבל היתר מלחמה לא נאמר אלא לישראל! אמנם גם גויים קונים בקנין הנקרא "כיבוש מלחמה", אבל אין הדבר אומר שניתנה להם רשות לכבוש; רק אם עברו וכבשו - קנו. ממילא לגויים נותר לגבי אשת יפת תואר איסור הגזל, שהוא אחד משבע מצוות בני נח. זוהי הסיבה שלא הותרה יפת תואר לבן נח (סנהדרין נז, א).

יפ"ת הותרה רק במלחמה בנוכרים. כשיהודים נלחמים ביהודים (כמלחמות ישראל ויהודה בספר מלכים) לא הותר הדבר, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויביך". גם אם במלחמה בין ישראל לנוכרים נמצאת בין הנכרים בת ישראל (כגון בת לאם יהודיה), אין היא מותרת.

כמובן, כל דיני יפ"ת אינם נוהגים בימינו, כיון שההיתר הוא רק במלחמת רשות, ובימינו - כיון שאין לנו לא מלך ולא סנהדרין - אין לנו מלחמות רשות. מלחמות ישראל בדורנו, כולן, הן מלחמות מצוה, ובאלו לא הותרה אשת יפת תואר.
ע"פ הערך יפת תואר בדרך כה

רפואה והלכה

ניתוחים פלסטיים לנוי

לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה [דברים כב ה]

מתוך: א. שטינברג, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, מהדורה חדשה תשס"ו, כרך ה, ערך ניתוחים, טורים 678-684

פרשנות המקרא

תלמוד בבלי, נזיר נט א: 'לא יהיה' - מה תלמוד לומר, אם שלא ילבש איש שמלת אשה ואשה שמלת איש הרי כבר נאמר 'כי תועבת ה' היא' ואין כאן תועבה, אלא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים.

תלמוד בבלי, נזיר נט א: 'לא יהיה' - מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה, תלמוד לומר 'לא יהיה כלי גבר על אשה'.

תלמוד בבלי, נזיר נט א: 'לא יהיה' - יולא ילבש גבר שמלת אשה' - שלא יתקן איש בתקוני אשה. המעביר שער בית השחי ובית הערוה הרי זה עובר משום 'ולא ילבש גבר שמלת אשה'.

תלמוד בבלי, שבת לד ב: 'שמלת אשה' - המלקט שערות לבנות מתוך שחורות אסור משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה'.

תרגום אונקלוס: לא יהי תקון זין דגבר על אתתא ולא יתקן גבר בתיקוניה אתתא.

רש"י: 'לא יהיה כלי גבר על אשה' - שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף. 'ולא ילבש גבר שמלת אשה' - לילך ולישב בין הנשים. דבר אחר שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השחי. 'כי תעבת' - לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה.

רש"י: 'לא יהיה כלי גבר על אשה' - ללכת בין האנשים ולזנות.

רמב"ם, מורה נבוכים ג לז: המצוות אשר כללתן הקבוצה השניה הם כל המצוות אשר מנינום בהלכות עבודה זרה, ופשוט הוא שהם כולם להציל מטעויות עבודה זרה ומהשקפות אחרות בלתי נכונות שנשתרבבו עם עבודה זרה וכו', והוא גם הטעם באמרו 'לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה', תמצאהו בספר "טמטם" מצווה שילבש האיש בגד אשה צבוע בשעה שעומד לכוכב נוגה, ותלבש אשה שריון וכלי נשק בעת שעומדת למאדים, ויש בזה עוד לדעתי טעם אחר, והוא שהפעולה הזו מעוררת לתאוות וגורמת למיני שחיתות.

ספר החינוך, מ' תקמז-תקמג: משרשי המצווה להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערוה וכל עניין וכל צד שיהיה הכשלון באותו דבר מצוי מתוכו וכו', ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שווים, יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זימה, ועוד אמרו בטעם מצוה זו שהיא להרחיק כל עניין עבודה זרה שדרכן של עובדי עבודה זרה היה בכך.

רצנו צחיי: 'לא יהיה כלי גבר על אשה' - מנע הכתוב כלי זיין מן האשה כדי שלא תצא למלחמה ויהיה סיבה לזנות, וכן האיש אם ילבש שמלת אשה ושיצערב עם הנשים כל אלו 'תועבת ה' וכו', ומן הכתוב הזה למדו רז"ל מפי השמועה שאסור לו לאדם להתקשט בקישוט המיוחד להן כגון לראות במראה וכיוצא בו וכו', ושמע מינה שאסור הוא לשאר בני אדם שישתכלו במראה לפי שהוא קישוטי נשים אלא אם כן היה סופר שהתירו לו להשתכל כדי לחזק כוח הראות, או שהוא חולה חלוש ורוצה להסתכל בתואר פניו הרי זה מותר שאין זה בכלל קישוט ואינו דרך תאוה ופתיי יצר הרע וכו'.

רש"י הירש: פירושים שונים נאמרו לאיסורים אלו במסכת נזיר נט א וכו', לשיטה זו לא באה התורה לאסור את העלמת המין על ידי החלפת הבגדים, אלא היא אוסרת על כל מין את מה שמתאים בייחוד לטבע המין האחר, האיש אל יטפח את הופעתו החיצונה בשיטה המתאימה לטבע האשה, והאשה אל תופיע בעבודה המתאימה לטבע האיש וכו', אכן כל טיפוח העור והשיער, כל פרכוס, צביעת שיער, הסתכלות יתרה בראי, שהם למעלה מן הנדרש על פי נימוסי הגברים, וכן כל לבוש ותכשיט של אשה אסורים על האיש משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה'.

וראה בהרחבה בגדרי איסור זה באנציקלופדיה תלמודית, כרך לד, ערך לא ילבש, טור' א ואילך

ניתוחים פלסטיים מבוצעים בגין מספר הוריות:

ניתוחים לנוי ולשיפור המראה החיצוני, כגון תיקון הגודל והצורה של האף, תיקון מחיצת האף, סילוק קמטים מהפנים, הסרת שומן, תיקוני עפעפיים, ושינוי גודל השדיים; ניתוחים לתיקון או לסילוק מומים מולדים שונים בחלקים חשופים של הגוף; וניתוחים לתיקון צלקות ופגמים בעור כתוצאה מפציעות, כוויות, או ניתוחים.

נשים עוברות ניתוחים פלסטיים בשיעורים גדולים בהרבה בהשוואה לגברים. בשנת 1998 עברו קרוב למיליון נשים ניתוחים פלסטיים שונים בארה"ב, בעוד שבאותה שנה עברו רק כ- 100,000 גברים בארה"ב ניתוחים דומים.

הפוסקים נחלקו בשאלה אם ניתוחים פלסטיים מותרים או אסורים :

יש הסבורים, שניתוחים אלו אסורים בכל מקרה ובכל תנאי, בין באיש ובין באשה [1]. מספר נימוקים ניתנו לדבר : קיימת סכנה עקב ההרדמה, ואסור לאדם להכניס עצמו אפילו לספק סכנה רחוקה, ואפילו בשביל לקיים מצווה ; לא ניתנה רשות לרופא לרפאות אלא דווקא מחלה וכאב, אבל כל דבר שנברא כך בטבעו מלידה, ואין בו שום חולי וכאב, יש בכך משום שינוי מעשה בראשית, וסתירת גזירת מלכו של עולם [2] ; אסור לאדם לחבול בעצמו, או להסכים שיחבלו בו. ואמנם חבלה לצורך רפואה מותרת, אבל שלא לצורך רפואה, אפילו אם זה לצורך אחר, אסור לאדם לחבול בעצמו [3] ; איסור מיוחד יש באיש העושה ניתוח פלסטי לשם נוי, והוא האיסור של 'ולא ילבש גבר שמלת אשה' [4].

רוב הפוסקים סבורים שניתוח פלסטי מותר, ומכל מקום יש תנאים ומצבים להיתר כזה [5]. פוסקים אלו דחו את כל צדדי האיסור : אין לאסור מדין חובל בעצמו מכמה טעמים : איסור זה הוא דווקא דרך נציון או בזיון [6], אבל כשחובל בעצמו לצורך שלא בדרך כזו - מותר [7] ; כאשר החבלה נעשית לטובתו של הזולת וברצונו, היא מותרת מדין 'ואהבת לרעך כמוך' [8] ; אין איסור חובל כאשר הדבר נעשה לצורך תיקון [9] ; יש הסבורים, שאיסור חובל בעצמו אינו חל אם האדם מסכים לכך [10] ; אין איסור חובל כשעושה זאת כדי להינצל מצער וסבל נפשי [11], ודבר זה מוגדר גם כשיש לו בושה ללכת בין הבריות [12].
אין לאסור משום שמכניס עצמו לספק סכנה מכמה טעמים : מצינו שאנשים מכניסים עצמם בהיתר לסכנות מסויימות כשיש צורך בדבר, כגון לצורך פרנסה, ולכן סכנה מועטת כזו אין לאסור ; מותר לאדם להכניס עצמו לספק סכנה כדי למנוע כאב וסבל ; מותר לאדם להכניס עצמו לספק סכנה אם בדבר זה כבר דשו רבים, והוא מקובל, מדין 'ישומר פתאים ה'.'
אין לאסור מדין שינוי מעשה בראשית, וסתירת גזירת מלכו של עולם מכמה טעמים : כל דבר הנעשה לשיפור הבריאה, אין בו משום סתירת גזירת מלכו של עולם ; כל דבר הנעשה לצורך מניעת סבל וצער נחשב כצורך רפואי, והוא כלול בגדרי ההיתר לעסוק ברפואה, שכן אין הבדל בין בעיה גופנית לבין בעיה נפשית ביחס למצות הרפואה [13] ; פעולה כזו אינה נקראת שינוי בעצם הנברא, ואין בזה משום שינוי מעשה בראשית.
אין לאסור מדין 'לא ילבש', שכן במקום צער מותר, וגם משום שניתוחים כאלו בתנאים אלו מבוצעים כיום גם באנשים, ואין הם מיוחדים לאשה דווקא [14].

יש מהפוסקים שהתירו ניתוח פלסטי רק לצורך מוגדר :

כשהדבר נעשה לנוי באשה, וכדי שיקפצו עליה לקדשה [15] ; כאשר יש פגיעה חיצונית לאחר פציעה או מחלה, או כאשר המצב עלול לגרום לדכאון נפשי עמוק, או שבלעדי הניתוח אי אפשר למצוא מקום עבודה ופרנסה, ויש בזה משום כדי חייו ופרנסת בני ביתו, או שהדבר נחוץ לשידוך, או לשמירת שלום בית, כדי שלא תתגנה האשה על בעלה [16] ; כאשר יש לאדם צער במצבו, או שהוא מתבייש ממצבו, והניתוח הפלסטי מיועד לתיקון מצב הגורם סבל ועגמת נפש, ואז הוא מותר גם באיש [17].
יש מי שכתב, שאם אפשר לעשות את הניתוח הפלסטי בהרדמה מקומית, מותר לאשה לעבור ניתוח כזה גם לשם יופי בלבד, ולאיש מותר הניתוח רק בתנאי שמניעתו גורמת לו צער יום-יומי ועגמת נפש, אך לא לשם יופי בלבד ; ואם יש צורך בהרדמה כללית, יש לפנות בכל מקרה בשאלה לרב [18].

אשה שעברה כריתת שד בגלל גידול ממאיר, או כריתת שד מונעת בחשד לממאירות עתידה, מקובל כיום לשחזר בניתוח פלסטי את מבנה השד על ידי העברת קטע עור ושומן מדופן הבטן התחתונה, או העברת עור ושומן מהעכוז, או העברת שריר עור ושומן מהגב. יש גם אפשרות לשחזר את השד על ידי החדרת תותבות של חומר מרחיב רקמה מתחת לשריר החזה, ומתיחה והרחבה הדרגתית עד הגודל הרצוי. השיחזור יכול להתבצע מיידית לאחר ניתוח הכריתה, או בשלב מאוחר יותר. לשיחזור השד יש מספר יתרונות : שיפור ההתמודדות הנפשית של החולות, שיפור תדמית הגוף, ושיפור במיניות.
על מנת להשלים את השיחזור, מקובל לקעקע צורת פיטמה ליד העוקץ המשוחזר, והקיעקוע נעשה בדרך של שריטה ומילוי בצבע. יש מי שסובר, שבשעת הדחק, כגון באשה צעירה, שיש חשיבות פסיכולוגית לשחזור מלא של השד, מותר לעשות כן, אלא שעדיף לעשות זאת על ידי גוי, ובהרדמה מלאה של האשה, שאז אין היא מסייעת כלל [19].

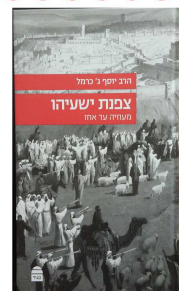
מקורות והערות

[1] שו"ת ציץ אליעזר ח"א ס"י מא אות' ח-ט ; שו"ת שבט הליי ח"ו ס"י קצח. וראה גם שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס"י קה אות ב ; [2] ראה שו"ת שערי צדק חיו"ד ס"י קמג ; [3] ראה תוס' ב"ק צא ב ד"ה אלא ; ישי"ש ב"ק פ"ח ס"י נט. אמנם בטור בשם הרמ"ה התיר לחבול בעצמו לצורך ; [4] בפסקונו ; [5] שו"ת אגרות משה חח"ו ס"י סו ; שו"ת מנחת שלמה ח"ב ס"י פב אות ז ; שו"ת בנין אב ח"א ס"י נ אות ג ; שו"ת חלקת יעקב ח"ג ס"י י-יא ; שו"ת יביע אומר ח"ח חח"ו ס"י יב ; הגר"ש אלישיב, הובאו דבריו בשו"ת ישיב משה (טורצקלי) עמ' רפב ; [6] רמב"ם חובל ה א. וראה שם שתי גירסאות אלו ; [7] ראה - שו"ת מהרי"א אסאד חיו"ד ס"י רמט ; שו"ת מנחת יצחק ח"א ס"י לו אות ד ; שם ח"ו ס"י קה אות ב ; [8] כמבואר בסנהדרין פד ב ; [9] שו"ת מנחת שלמה ח"ב ס"י פב אות ז ; [10] מנ"ח מ' מח ; טורי אבן מגילה כז א. אמנם יש אומרים שלא מועילה הסכמת האדם לחבול בו, כי אין אדם בעלים על גופו לענין זה - ראה הגר"ש זווין, לאור ההלכה, עמ' קפא ואילך ; [11] על פי המבואר ברמ"א יו"ד רמא ג ; מאירי סנהדרין פד ב ; [12] כמבואר בתוס' שבת נב ד"ה בשביל ; [13] וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו ס"י קה אות ב, שאמנם דאגה וצער מחשיבו לחולה לענין זה, אלא שאין בזה חולה שיש בו סכנה, ולכן הניח שאלה זו בצ"ע ; [14] שו"ת משנה הלכות ח"ד ס"י רמו ; [15] שו"ת אגרות משה חח"ו ס"י סו ; שו"ת יביע אומר ח"ח חח"ו ס"י יב ; [16] שו"ת משנה הלכות ח"ד ס"י רמו-רמו ; שו"ת יביע אומר ח"ח חח"ו ס"י יב ; שו"ת רבבות אפרים ח"ח ס"י שפט ; [17] שו"ת מנחת שלמה ח"ב ס"י פב אות ז ; שו"ת חלקת יעקב ח"ג ס"י יא ; שו"ת יביע אומר ח"ח חח"ו ס"י יב ; שו"ת בנין אב ח"א ס"י נ אות ג ; [18] שו"ת עשה לך רב ח"ד ס"י סה ; [19] תשובת הגר"י זילברשטיין במכתבו אל, בשם הגר"ש אלישיב. טעמו - על פי שיטת המעיל צדקה ס"י לא, שאין אפילו איסור דרבנן אם כתובת הקעקע איננה באותיות אלא בצורות בלבד.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה זו בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.
בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

Jerusalem, Israel

ירושלים, ישראל

אייר תשס"ו

וילון כמחיצה בין עזרת נשים לעזרת גברים, בבית הכנסת

שאלה

האם ניתן להשתמש בוילון כמחיצה בבית הכנסת בין עזרת נשים לעזרת גברים?

תשובה

שאלה זו נחלקת לשני חלקים:

א. מה גדרה ההלכתי ומה תפקידה של המחיצה בבית הכנסת.

ב. מה מעמדו של וילון.

העמדה המקובלת בפוסקים היא שתפקיד המחיצה הוא ליצור חיץ פיזי מציאותי וניכר בין הגברים לנשים בבית הכנסת¹ או למנוע הסתכלות של הגברים בנשים². וילון עונה לכאורה על דרישות אלה, כל עוד גובהו הוא כראוי³ (ואינו מתנפנף ברוח הקיימת בפועל בבית הכנסת, באופן שבו ייתכן שבחלק מן הזמן לא ימלא הווילון את הדרישות הנ"ל).

ניתן להוכיח שלדעת רוב הפוסקים, זהו כל תפקידה של המחיצה⁴. יש לציין שקיימת דעה שלפיה נדרשת המחיצה בבית הכנסת לעמוד בדרישות ההלכתיות הקיימות בהקשרים אחרים של מחיצה (כמו מחיצה של סוכה וכדומה), ולכן יש להקפיד על כך שהווילון יהיה קשור גם בתחתיתו, באופן שבו לא יוכל לנוע כלל ברוח מצויה (ולא די בכך שבפועל קירותיו של בית הכנסת אינם מאפשרים חדירת רוח, או שתנועת הווילון ברוח היא תנועה קלה בלבד), וכן יש להקפיד ששולי הווילון לא יהיו גבוהים מן הקרקע יותר משלושה טפחים⁵.

אולם, מאחר שיש לדחות את הראיות לדעה זו⁶, ומדברי רוב הפוסקים לא עולות דרישות כאלו (ויש שאף הזכירו בפירוש שימוש בוילון למחיצה זו, בלי לסייג זאת בדרישות הנ"ל⁷) – מעיקר הדין אין להחמיר, ויש להגדיר דרישות אלה כהידור בלבד (ובמיוחד לגבי הדרישה שהווילון יהיה קשור גם בתחתיתו, באופן שבו לא יוכל לנוע כלל ברוח מצויה⁸).

תגובת הרב יהודה הנקין לתשובה ותשובות לדבריו (התשובות לדבריו מופיעות כהערות שוליים):

הכל תלוי בנקודת הראות – מי צריך להוכיח מה – ואני יצאתי מתוך ההנחה שבכל בתי הכנסת הידועים לנו עד לאחרונה תמיד היו העזרות נשים שלהם מובדלות רשות, והבא לשנות ידו על התחתונה⁹. דוגמה לכך היא הפיכתכם את הראיה מ"גולפיי", כאילו אני הוא שצריך להוכיח שב"שעת הדרשה" אין מדובר על שעת תפילה – טענה לא ברורה¹⁰.

גם דחייתכם את הראיה ממצורע, מלשונות הרמב"ם שאינן עוסקות כלל בהפרדת בני אדם זה מזה, היא דחוקה מאוד¹¹. ועיין ב"יסודי ישורון" (חלק א עמ' ג)¹².

על כל פנים, גם לפי דעתכם תמוה מה שהשמטתם (לפי הסתכלות ראשונה):

1. דחיית את ראיית האגר"מ לגבי דאורייתא, ושהעיקר כדעת המהרש"א¹³.

2. דבריי שהרמב"ם חזר בו לגבי תבנית עזרת נשים בבית המקדש לגבי קירות וגזוזטראות, וממילא לגבי טעם התקנה¹⁴.

גם כמדומה שלא ראיתם מה שהשבתי להשגות ה"משנה הלכות" בסוף חלק א שלי^{15, 16}.

¹ עיין ב"אגרות משה" (או"ח א סי' לט) שדן "בענין המחיצה שצריך להיות בביהכ"נ בין אנשים לנשים ושיעור גובהה": "עצם הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הן להיות בלא מחיצה הוא לע"ד דינא דאורייתא. וראיה מסוכה דף נא שהקשה בגמ' על הגזוזטרא שעשו בעזרת נשים... הכתיב הכל בכתיב, שאסור להוסיף שום דבר בבנין הבית ובעזרה, ותיירך רב דקרא אשכחו... צריך לומר שהוא איסור מדאורייתא, ולכן הוא ממילא כמפורש... וממילא חזינן מסוגיא דסוכה, דאף אם היתה מחיצה אבל כזו שאפשר לבא לידי קלות ראש יש עדין אותו האיסור מדאורייתא, דהא אף בראשונה שהיו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ... היתה מחיצה גדולה ביניהם בדין מחיצה, אבל כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות את השמחה ראו שבאו לידי קלות ראש, ולא הועילה המחיצה... ולכן צריך לומר שהאיסור הוא רק משום קלות ראש, וחשבו מתחלה שמה שבאו לידי קלות ראש היה מחמת שהאנשים הוצרכו לראות דוקא דרך הנשים, שהרי שניהם הסתכלו למקום אחד באו לידי קלות ראש, שאף שמצד ההסתכלות עצמה... היה באופן המותר, שלא נראו מקומות המכוסים... אבל כשראו שבאו מזה לידי קלות ראש שהוא להרבות שיחה ולהרבות ביניהם ולנגיעה בידיהם וכדומה, התקינו... ולפיכך אף שלכל דבר הצריך מחיצה הרי הוא מחיצה גמורה, מ"מ לענין הבדלת אנשים ונשים אינה כלום, שעדיין הם כמעורבין ובאין לקלות ראש... אלמא שבתחלה, אף שהיו מובדלין בדין מחיצה שמועילה לשאר דברים שצריכין מחיצה לא הועילה לזה, ונחשבו כמעורבין, ואסור מדאורייתא, והוי כמפורש שיעשו גזוזטרא.

"היוצא מזה גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גזוזטרא שהנשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוזטרא צריכים לעשות מחיצה ממש, כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש, ולא סגי במה שנחשבה מחיצה לכל דבר, כגון בשערים פתוחים, כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע, שאינה כלום לענין קלות ראש, שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע בידיהם, ואין לך קלות ראש גדולה מזו, ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא, שגרועה היא ממחיצה שהבדילה בין עזרת נשים לחלל במקדש, שלא הועילה אף שהיתה יותר ניכר, אלא צריכים לעשות מחיצה גבוהה במדה כזו שלא יבואו לידי קלות ראש. והנה יש מקום לומר שרק במקדש... אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוץ... משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים, שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש".

ובסי' מא כתב עוד: "לא נראה לע"ד מש"כ כתר"ה שבגמ' סוכה נא בברייתא שאיתא שלא יבואו לידי קלות ראש, ובירוש' שאיתא שלא יהיו מעורבין פליגי, הנה בתוספתא איתא שהיו באין לידי קלות ראש ומסיק שלא יהיו מעורבין, ופשוט שהוא מהברייתא שבגמ', וא"כ הוא טעם אחד, וכמפורש במתני' דמדות שלא יהו מעורבין ולא יפלו ע"ז, אלא שהוא טעם אחד, דמה שבאו לידי קלות ראש הוא נחשב מעורבין כדבארתי. וגם מש"כ כתר"ה לטעמו שהם ב' טעמים יש חלוק לדינא, דלטעם קלות ראש הוא מצד הסתכלות, וצריך גבוהה שלא יהיו נראות כלל, ולטעם שלא יהו מעורבין סגי במחיצה כ"ד, הנה הוא דבר שא"א לומר כלל, דלא שייך זה להסתכלות, כדבארתי שאף מהגזוזטרא היו נראות, וקלות ראש הוא מה שנקל להם לדבר זה עם זו וליגע זה בזו כדבארתי, ואף לטעם שלא יהיו מעורבין צריך שתהיה גבוהה י"ח טפחים, וזה סגי שלא יהיה קלות ראש". עיינו עוד בדבריו בחלק או"ח (ג סי' כג).

סברת השואל ב"אגרות משה" הנ"ל (או"ח א סי' מא), ועיין עוד ב"ציץ אליעזר" (ז סי' ח), שכתב: "בחיובו עשיית מחיצה בין ביהכ"נ לבין עזרת נשים... שהמקור הוא ממשנה בסוכה פ' החליל במוצאי יו"ט וכו' תיקון גדול וכו' ובגמ' שם וברמב"ם בפיה"מ ע"כ. וכך מציינים באמת כל המדברים מזה את דברי הגמ' והרמב"ם הנ"ל כמקור ראשון לדבר. ואם אמנם שבהלכות זוה (פרק ח הל' יב) כתוב הרמב"ם הטעם כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. אבל בפיה"מ שם מדגיש לכתוב הטעם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים, וזה אפשרי רק ע"י עשיית מחיצה בגובה איש או וילונות. ועיין גם בתו"ש בסוכה (שם) שגמרי דברי הרמב"ם שבפיה"מ ומסיק וכתב: 'יהי עמו וכו', ואמנם הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש... עי"ש. והנה שאלת המחיצה כבר נתעוררה בדור הקודם ובספר 'לב העברי' ח"ש נדפס פסק דין על כך אשר עליו תומכים למעלה משבעים גאוניס ובראשם המהר"ם אש והגר"ש גאנצפרד ז"ל... אנו למדים לדעת שאפי' המתקנים דאז לא עלה על דעתם שלא לעשות מחיצה מבלדת אשר לא יוכלו להסתכל אנשים בנשים... ק"ו לתוקף איסור זה כשאין אפי' מחיצה כזאת, באופן שלא יוכלו להסתכל. ועיין שם גם ב"לב העברי" (ח"א), שכתוב ג"כ מתוקף החיוב של עשיית מחיצה מבלדת ומביא דברי הגמ' בסוכה (נא) ופיה"מ ותו"ש ע"ש... ושי"ב הגאון הגר"י אברמסקי [שליט"א] (זצ"ל), מדי דברנו פעם על אודות הצרכת מחיצה בין ביהכ"נ לעז"ז הצביע על דברי המרדכי בפי' כירה שמונבא ב"ט"ז (או"ח סי' שטו ס"ק א), שכותב לענין שבת דמחיצה הנעשה לצניעות, כגון מחיצה שעושים בשעת דרשה בין אנשים לנשים מותר, הרי דמדי שמתאספים אנשים ונשים יחד, אפילו לשעת דרשה שהוא עראי צריכים לעשות מחיצה בין אנשים לנשים, דון מינה דמכ"ש דצריכים לעשות מחיצה בין ביהכ"נ לבין עז"ז... לתפלה שהוא קבוע. חושבני שמהאמור מספיק... החיוב של עשיית מחיצה מבלדת בין בית הכנסת לבין עזרת נשים באופן שהאנשים לא יוכלו לבוא לידי הסתכלות".

ועיין עוד בשו"ת "משנה הלכות" (ז סי' יב), שהאריך לחלוק על ה"אגרות משה" ולבסס את הדעה שמחיצה בין עזרת נשים לעזרת גברים צריכה להיות כזו שלא יוכלו להסתכל אנשים בנשים, וחזר על כך גם במהדורא נתיינא (ד סי' פא): "ופשוט דמחיצה צריכה להיות מחיצה שלא יוכלו להסתכל אנשים בנשים, כמבואר במס' סוכה בשמחת בית השואבה, דבביה"מ תקנו תיקון גדול נשים מלמעלה ואנשים מלמטה שלא יבואו להסתכל, דאלי"כ מה הועילו במחיצה. ואפילו לדרשה אסור לדרוש אם אין מחיצה בין אנשים לנשים, עיין שו"ע (או"ח סי' שטו, ט"ז ס"ק א) כמבואר במרדכי, והביאו ביאליהו רבה' (שם) ובש"ע הגר"ש" (ס"ג) ובעה"ש (ס"ד) ועיין 'משנה הלכות' (מהד"ב ב סי' שח וסי' שט), והובא בכל האחרונים בלי חולק. ומיהו רק באתי להוסיף נקודה אחת, מה שכתב בשו"ת 'דברי חיים' (הוצאת ברוקלין ע"י ישיבת באבוב בתשובות נוספות סי' יב, פסק ב"ד סעיף ה) וז"ל: 'אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים באופן שיכלו להסתכל אנשים בנשים, רק נעשו כנהוג מימי קדם... יש לציין גם שלדברי המרדכי שהזכירו ה"ציץ אליעזר" וה"משנה הלכות" ישנה מקבילה במהרי"ל – ר' להלן בהערה 4, ושם יש גרסה שנאמר בה בפירוש שמטרת המחיצה "ידא יסתכלו בנשים" (עיין בספר מהרי"ל שבהוצאת מכון ירושלים, הלכות שבת לה, שינויי נוסחאות ג).

היינו 18 טפחים לדעת ה"אגרות משה", וכגובה זה אשה לדעת ה"ציץ אליעזר", וה"משנה הלכות" והשואל ב"אגרות משה" (א סי' מא) הנ"ל. לגבי דעת ה"אגרות משה", בתשובתו הראשונה הוא כותב שצריך לומר "שהאיסור הוא רק משום קלות ראש". כיוון שבתשובה זו טרם הועלה העניין של הסתכלות, נראה שהמילה "רק" לא באה למעט אפשרות זו (אותה הוא שולל אחר-כך ובתשובות הבאות) אלא למעט אפשרות להבין שיש כאן דין עצמי של מחיצה. מלבד זאת, כיוון שבבית המקדש הייתה מחיצה גם לפני התיקון שנעשה, וכפי שמודגש בתשובותיו של ה"אגרות משה", הרי שהגזוטרטא שנעשתה במסגרת תיקון זה לא שינתה כלום לגבי מציאות מחיצה כדון עצמי שם, וממילא אין שום מקור לומר שקיים דין כזה. ור' להלן בהתייחסותנו להבנת ה"משנה הלכות" בדעת ה"אגרות משה". לגבי דעת ה"ציץ אליעזר" וה"משנה הלכות", שניהם מדברים על המחיצה כאמצעי למניעת הסתכלות בלבד, ואין שום מקור לומר שיש נוסף לכך דין נפרד לגבי מחיצה.

כמו כן, מחיצה בעלת מועד הלכתי עצמי יש לה משמעות בהלכות שבת, והיא נחשבת "מחיצה המתרת" שאסור לעשותה בשבת. לגבי מחיצה הנעשית כדי להפריד בין אנשים לנשים בשעת דרשה, מבואר במהרי"ל (הלכות שבת לה) בשם ראב"י: "אמר מהר"י סג"ל, מכאן פסק באב"י שהנהגו להתיר בשבת בשעת הדרשה לפרוש טליתות לחצוץ בין אנשים ונשים לצניעותא", וכך מובא גם במרדכי (שבת סי' שיא). פסק זה הובא ב"ט"ז (שו"ע או"ח סי' שטו ס"ק א), ובעקבותיו ב"אליה רבה" (שם), בשו"ע הרב (שם סג), ב"ערוך השולחן" (ס"ד) וב"משנה ברורה" (שם ס"ק ה), שמחיצה זו נחשבת כעשויה "לצניעות בעלמא", ולכן אינה נחשבת "מחיצה המתרת". ה"ציץ אליעזר" וה"משנה הלכות" בתשובותיהם מדמים את המחיצה הנעשית בבית כנסת בתפילה בין עזרת נשים לעזרת גברים למחיצה הנעשית כדי להפריד בין אנשים לנשים בשעת הדרשה. ה"משנה הלכות" אף נשאל בפירוש (טו סי' קיב) אם מותר להעמיד גבבת מחיצה על גלגלים – היינו אם יש למחיצה זו דין "מחיצה המתרת", והשיב: "בענין שבבית מדרשכם שם יש להם מחיצות על גלגלים, אשר מעמידן אותה בעת התפלה בש"ק בשחרית, ומעבירין אותה בימי השבוע שאין שם נשים, ונוהגים בביה"מ שם לעשות כן בכל שבוע, ונפל הספק אי זה מקרי מחיצה של צניעות ומותר להקימה בשבת או הו"ל מחיצה להתיר ואסור... ומקום הספק למפ"ש הגרמ"פ באג"מ (או"ח א סי' לו), דדין מחיצה בין אנשים לנשים בביה"מ הוא מדין תורה, שאסור להתפלל במקום אחד אנשים ונשים, ומחיצה זו די לה ב"ח טפחים, שהיא זה מדין הסתכלות שלא יסתכלו זה בזה, ולפ"ז שהוא דין מחיצה המתרת אסור להעמידה בשבת, אבל רבים החולקים, ס"ל דדין מחיצה הוא להבדיל בין אנשים ונשים ומדין צניעות, שלא יסתכלו זה בזה, וא"כ מותר לעשותה בשבת... ולפענ"ד הנה כבר הרתא לדעת ב"ד בספרינו (ז סי' יב) דהאיסור הוא משום הסתכלות... וכן נהג עלמא בכל מקומות, שאם באים להתפלל ארעי למקום שאין שם מחיצה שעושים מחיצה לצניעות ומתפללין ואין פצה פה ומצפצף, וכה"ג פוק חזי מאי עמא דבר הלכה הוא. ולדינא לפענ"ד אין להרהר ולפקפק, ואדרבה ישתדל וירז לעשות מחיצה לצניעות ולהבדיל בין החול ובין הקודש שמתפללין שם בשבת". הרי מפורש שלדעתו תפקידה היחיד של המחיצה בין עזרת נשים לעזרת גברים הוא למנוע אפשרות של הסתכלות, שהרי לדעתו יש לומר כך אף לקולא (לגבי הלכות שבת). אמנם, נראה מדבריו הנ"ל שהבין שלדעת ה"אגרות משה" שלא זה הוא תפקיד המחיצה. ייתכן שישנו דין עצמי של מחיצה (וזו "מחיצה המתרת"), ואולי היה מקום להסיק מכך גם לגבי הנדון שלפנינו; אולם בהמשך דבריו הוא מוסיף: "וימיהו נלפענ"ד לומר דבר חדש, דאפי' לדעת הגרמ"פ ז"ל, דעד י"ח טפחים לא הו"ר מחיצה המתרת, אבל אם יש לו מחיצה גבוהה כגובה אשה נמצא שמחיצה זו נעשה לצניעות, ולהבדיל בין הנשים ואנשים כה"ג גם הגאון ז"ל מודה שמותר להעמידה, דהרואה מחיצה גבוהה אומר משום צניעות הוא, ולפ"ז נמצא דאם לא הניח מחיצה ע"ש ואין לו רק מחיצה של י"ח טפחים – אסור להעמידה בשבת, דהו"ל מחיצה המתרת. אבל אם משים מחיצה גבוהה לצניעות, אף שהוא גם להתיר להתפלל, כיון דליכר שהוא מחיצה לצניעות שהוא גבוהה כקומת אשה או איש, גם הגאון ז"ל מודה דמותר להעמיד אפי' בשבת". כלומר, לדעתו ייתכן שלדעת ה"אגרות משה" יש שתי אפשרויות: לעשות מחיצה שיש לה דין מחיצה, או לעשות מחיצה שתמנע לחלוטין הסתכלות. מלבד זאת, נראה שאין כל הכרח להבין אף בדעת ה"אגרות משה" כהנבא זו. ואדרבה, אם היה ה"אגרות משה" סובר שיהו דין עצמי של מחיצה היה די במחיצה של י"ח טפחים, כבכל מקום שיש בו דין של מחיצה – וה"אגרות משה" שולל זאת בפירוש ואף מדגיש כנ"ל שבבית המקדש הייתה מחיצה גם לפני התיקון שנעשה, ולא זו הייתה תכליתו של תיקון זה. אלא שלדעת ה"אגרות משה" תפקיד המחיצה למנוע קלות ראש ולא למנוע הסתכלות, ולדעתו לכך יש צורך בגובה של י"ח טפחים, כפי שמפורש בתשובותיו.

עיין בשו"ת "בני בניס" (א סי' א-ג; ב סי' יב-ג), שדן בעניין המחיצה, ומבאר שלדעת הרמב"ם ב"יד החזקה" המחיצה נועדה למנוע ערוב, ולא – כמשמעותו דבריו בפירוש המשניות – למנוע הסתכלות (ולהבנתו יש לחלק בין הדברים, וצ"ל לדעתו שהרמב"ם חזר בו). הוא האריך בביאור שיטת הרמב"ם בשני המקומות, וגרס שהלכה כשיטתו ב"יד החזקה", ופירש שכדי שלא יהיה ערוב צריך מחיצה שיוצרת שינוי רשות מובן הרגיל של מושג זה בהלכה, היינו מחיצה שמגיעה לגובה של י"ח טפחים, ותחילתה אינה גבוהה של יותר מג' טפחים מן הקרקע, ואינה יכולה לנוע ברוח מצויה. כמו כן, טענתו שיש חילוק בין דברי הרמב"ם ב"יד החזקה" לדבריו בפירוש המשניות אינה מבוססת דיה. אין הוא מצייין עוד מי שכתב כך, אלא רק ה"ציץ אליעזר" כתב בניגוד לכך וה"אגרות משה" הסתפק בזה. הוא מביא אחרונים שהביאו רק את דברי הרמב"ם באחד משני המקומות כראיה לכך שסברו שאין להביא את שניהם כאחד, ולכאורה נראה ברור שאין זו ראייה; אדרבה, אילו היו פני הדברים כך היה על האחרונים הללו לציין "כתב הרמב"ם... (דלא כדבריו ב...)", וממה שלא נהגו כך אלא העתיקו אחת משתי הלשונויות (וחלקם בחרו בלשון פירוש המשניות, אף שברור למדי שאם יש סתירה יש לפסוק כדברי ה"יד החזקה", שהוא משנה אחרונה של הרמב"ם, וכן הוא ספר פסק ולא פירוש, וגם הוא מדויק יותר, מאחר שנוסחו המקורי עמד בפניהם ולא תרגום בלבד) – ומשמע שסברו שאין הבדל במהות בין הדברים אלא בניסוח בלבד. בדרך-כלל משתדלים המפרשים והפוסקים למעט ב"ביצרות" מחלוקות, וכל שכן סתירות בדברי הראשונים, ונראה שגם כאן יש לנקוט בדרך זו, וצ"ע בסברת ה"בני בניס", שהעדיף ליצור סתירה בדברי הרמב"ם בלא הכרח לכך.

טענתו שמניעת ערבוב מחייבת שינוי רשות אינה מוכרחת. מסתבר יותר שהדבר תלוי בשאלה אם במציאות מושגת מניעת הערבוב היוצר קלות ראש (כהבנתו), שותף לה בנקודה זו גם ה"אגרות משה", או הסתכלות לפי ההבנה השנייה האפשרית).

עוד הביא שו"ת "בני בני" ראה להבנתו בעניין מניעת ערבוב מדברי הרמב"ם לגבי מצורע (טומאת צרעת פרק י הל' יב): "נכנס לבית הכנסת, עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים ורחבה ארבע אמות על ארבע אמות ונכנס ראשון ויוצא אחרון, כדי שיהיה מושבו לבדו ולא יעמוד עם העם בערבוב ויטמא אותם". אבל הוא עצמו מודה שכוונת הרמב"ם "עושין לו מחיצה – כדי שיהיה מושבו לבדו, ונכנס ראשון ויוצא אחרון – כדי שלא יעמוד עם העם בערבוב", אלא שכתב ש"גם לפי זה מוכח שמחיצה י" טפחים נקראת שלא בערבוב".

ונראה שאין מכך ראייה כלל: א. דבריו "שגם לפי זה..." (וכוונתו ברורה, שאם לא כן מה הועלנו בכך שאין ערבוב בשעת כניסתו של המצורע לבית הכנסת, הרי עדיין יש ערבוב בשעת ישיבתו שם) אינם מוכרחים, שהרי אין הכרח לומר שאנו חוששים לערבוב בשעת ישיבתו שם. מסתבר שהחשש לערבוב הוא בשעת כניסה ויציאה, שאז כתוצאה מהדחק עלולים הטהורים לגעת בו, מה שאין כן כשיושבים, שגם אם נחשבים מעורבים – אין בכך חשש. ב. גם אם נוכיח שדי במחיצת י" טפחים למנוע ערבוב (וזה לקולא, שאין צורך בגובה רב יותר), עדיין אין ראייה שאין אמצעים נוספים לכך (כגון וילון, גם אם אינו נחשב למחיצה בדרך-כלל), אלא שאצל המצורע יש צורך במחיצה "כדי שיהיה מושבו לבדו". ג. אין כל הכרח להשליך מהמונח ערבוב בהקשר אחד למובנו בהקשר אחר. ייתכן שהגדרת ערבוב בהקשר של חשש טומאה שונה מהגדרתו בהקשר של צניעות וכדומה, כשם שאותו מונח יש לו משמעויות אחרות לחלוטין בהלכות תערובות למשל (הרמב"ם עצמו משתמש במילה "ערבוב" גם בהלכות יום טוב פרק ד הל' יד, תרומות פרק י הל' יט, מעשר פרק י הל' ט וביכורים פרק ג הל' ז, ובכל אחד ממקומות אלה ההבחנה בין מצב של ערבוב למצב שאין בו ערבוב שונה, הכל לפי העניין).

עוד הוסיף ה"בני בני" (בחלק ב של סי' יב) לטעון שאם אין צורך בהבדלת רשות כדי למנוע ערבוב, מנין שצריך אפילו וילון, ולא די בישיבה נפרדת בעלמא? ונראה שאין זו טענה, שהרי כבר ביררו הפוסקים והוכיחו שצריך למנוע אפשרות של הסתכלות או קלות ראש, ואם כן גדר מניעת ערבוב שנזכר כאן הוא יצירת הפרדה כזו שתמנע אפשרות של הסתכלות או קלות ראש, כלומר מחיצה.

לגבי מה שהביא מהנהגת הגרי"א הנקין והגרי"ד סולובייצ'יק, יש להעיר שגם אם סברה שדי במחיצה של י" טפחים כדי להתיר תפילה בבית כנסת בשעת הדחק (כפי שהוא עצמו מדגיש בדבריהם), אין מכך ראייה שהם סבורים שיעקרה של מחיצה זו הוא משום שינוי רשות. ייתכן שגם הם מודים שיש חיוב ליצור בבית כנסת מחיצה שתמנע הסתכלות או קלות ראש, ולשם כך צריך גובה של י"ח טפחים או יותר, ואין צורך במחיצה היוצרת שינוי רשות אלא די בוויילון, אך כאשר ישנה מחיצה (ממש – לא וילון) בגובה י" טפחים מותר להתפלל שם, כיוון שניתן להחשיב את בית הכנסת כמסתיים בנקודה זו (שהרי המחיצה חולקת רשות), ונמצא שרק עזרת הגברים היא בית הכנסת. ואף שניתן להסתכל מתוך בית כנסת זה בנשים ש"מחוץ" לו (בעזרת הנשים) ואף להקל ראש עמהן, (ולכן לא די במחיצה זו לכתיילתה), אין בכך כדי לאסור את התפילה שם, כיוון שהנשים הן מחוץ לבית הכנסת, והרי זה כבית כנסת שחלונותיו פונים לרשות הרבים שיש בה נשים, שאין איסור להתפלל בו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

לגבי דעת הגרי"א הנקין, ציין ה"בני בני" (בהערה ב סי' יג) למה שכתב ב"תשובות איברא" (סי' י), שם אכן משמע שלדעתו של סבו קיימת בעיה בוויילון: "שיעור המחיצה... ובשעה י" טפחים ולמעלה מזה יהא וילון, וזה עדיף מוילון מהקרקע עד למעלה". אבל ראייה זו שוברת בצידה, שהרי הלשון "זה עדיף" משמעה שגם וילון מועיל, אלא שעדיף שתהיה מחיצה קבועה של י" טפחים (אין שם שום משמעות לכך שמחיצה של י" טפחים בלי וילון מעליה גם היא עדיפה מוויילון בלבד לכל הגובה, כפי שיוצא מדברי ה"בני בני"). גם מהמשך הדברים משמע שהבעיה בוויילון היא "שלפעמים מפשילין הוילון", ואם כל המחיצה מוויילון נמצא שבאותה שעה אין מחיצה כלל, ואם כן אין זה חסרון מהותי בוויילון (כדעת ה"בני בני") אלא חשש בעלמא, שניתן כמובן להקפיד למנועו.

ב"ציץ אליעזר" הנ"ל (ז' ס"ח), שכתב: "בחיוב עשיית מחיצה בין ביהכ"נ לבין עזרת נשים... שהמקור הוא ממשנה בסוכה... ובגמ' שם וברמב"ם בפיה"מ ע"כ... ואם אמנם שבפ"ח מה' לולב הי"ב כותב הרמב"ם הטעם כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. אבל בפיה"מ שם מדגיח לכתוב הטעם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים, וזה אפשרי רק ע"י עשיית מחיצה בגובה איש או וילונות".

[וכן בדברי המהרי"ל מדובר בפירוש על "טליתות", וכבר הרגיש בזה ה"בני בני"ם עצמו, אלא ששם מדובר בשעת הדרשה, וה"בני בני"ם סובר שאין זו ראייה לשעת התפילה. ועיין עוד בשו"ת "תורה לשמה" (ס"י לז), שדן ב"מעו"ת שנדבו לבנין בהכני"ס, אם מותר לעשות מהם פרוכת לדלתות... עוד נסתפקו שיש מקום בבית הכנסת פתוח מצדו האחד למקום עזרת נשים, ופוסקין אותו בפרוכות כדי שיהיו מחיצה בין מקום זה לעזרת נשים, כדי שהמתפללים תפילת העמידה במקום הזה לא יפסיקו העוברים ושבים שבעזרת נשים, אי שרי נמי לעשות פרוכות אלו מאלו המעו"ת". גם בדברים אלה משמע שהשתמשו בפרוכת, היינו וילון, בין עזרת גברים לעזרת נשים, אלא שיש לסייג ראייה זו ולומר שישיתכן ששימוש זה היה רק בשעה שלא היו שם נשים, כפי שמשמע מלשונו, שתכלית פרוכת זו רק "כדי שהמתפללים תפילת העמידה במקום הזה לא יפסיקו העוברים ושבים שבעזרת נשים", ואולי כשהיו שם נשים שמו מחיצה אחרת.

כי ייתכן שגם אם הטענה העקרונית שצריך מחיצה גמורה (שחולקת רשות) נכונה, עדיין יש מקום לומר שווילון עונה על דרישה זו, אף שהוא נע ברוח מצויה, כיוון שבתוך הבית אין רוח. עיין ב"ציץ אליעזר" (כ' ס"י יא) לגבי וילון כמחיצה בפני צואה וכדומה: "ווילון שנמצא בין שתי מטות באותו חדר בבית החולים, אשר לדעת המשגיב (שו"ע או"ח ס"י שטו ס"י י וביה"ל ס"י רמ ס"ע ו), הווילון צריך להיות מחובר בגובה של לפחות עשרה טפחים ברוחב ד"ט, ולהיות מחובר הן בקצהו העליון והן בקצהו התחתון, גם כמובן צריכה להגיע תוך ג"ט מהרצפה, ולדעת החזו"א (כוונתו לדברי ה"חזון איש" באו"ח ס"י נב אות יד) בתוך בית אין צורך שתהיה המחיצה מחוברת גם בקצה התחתון... מקובל על כולנו הכרתו של הגאון החזו"א ז"ל, שסובר שבתוך בית אין צורך שתהיה המחיצה מחוברת גם בקצה התחתון, אשר בעצם אנו מוצאים שעקרונית סוברים בכזאת גם ה"הלכות קטנות" שמואב בבה"ט (ס"י תרל ס"ק ו), וכך מביא בספר 'פתחי תשובה' (או"ח ס"י רמ) בשם שו"ת 'יעולת שמואל', דכיון שעומד בבית שאין שם רוח לא בעינין הידוק, כדיעו"ש".

ובס"י מה (שם) כתב שו"ב: "בנוגע מה שהוילון מהודק רק למעלה ולא למטה כלל, השבתי שבכל זאת ישנו על הווילון הזה דין של מחיצה המתרת, כי בתוך בית אין צורך שתהיה המחיצה מחוברת גם בקצה התחתון, ואין זה מעכב, והבאתי סמוכין לזה מדברי שו"ת 'הלכות קטנות' שמואב ביבאר היטב' (או"ח ס"י תרל ס"ק ו), שכותב בכזאת לגבי מחיצה בסוכה להכשיר סוכה שדפנותיה עשויות מסדינים דקין, שהיתה הרוח מזיזה אותם, אלא שהיתה נתונה בחצר מוקף מחיצות גבוהות ע"ש. וכן גם ממה שמואב בספר 'פתחי תשובה' (או"ח ס"י רמ), שמואב בכזאת בשם שו"ת 'יעולת שמואל', שהעלה להלכה דכיון שעומד בבית, שאין שם רוח, לא בעינין הידוק, ע"ש".

טענה זו גופא אינה ברורה לנו דיה (עובדתית), ומלבד זאת: כך ניתן לטעון גם כלפי דעתו של ה"בני בני"ם, שנסתפק במחיצה של עשרה טפחים – הלא גם זה שינוי ממה שהיה מקובל (וכיוון ששתי השאלות תלויות זו בזו – הן לדעתו והן לדעתנו) מהיכי יתתי לומר שבזו צריך להיצמד למנהג המקובל ובזו לא?

הבנתנו היא כהבנת כמה פוסקים, שהבינו כהבנה זו כדבר פשוט, והניחו שהטוען אחרת עליו הראייה, ובהם: ה"משנה הלכות", ה"ציץ אליעזר" והגרי"ד סולוביצ'יק, כפי שכתבנו, ויש להוסיף עוד את דברי ה"שרידי אש" (א' סימן עז ס"ע ה', במהדורת תשנ"ט ואילך. במהדורה הישנה ס"י ח סעיף ג) שאמנם סובר שהתיקון שעשו בבית המקדש לא היה כדי למנוע הסתכלות, אלא כדי למנוע ערבוּב. מדבריו עולה שבוזה הגדר הוא מניעת אפשרות של קלות ראש, כדעת ה"אגרות משה". אך הוא כותב שהמחיצה שבבית הכנסת היא תקנה קדומה שנועדה למנוע זאת, וזה מקור נוסף המסייע לעמדתנו בעיקר השאלה, שגדר מחיצת בית הכנסת אינו חילוק רשות אלא מניעת הסתכלות או קלות ראש. לעניין הנדון כאן יש לציין שמשמע מדבריו שהמחיצה של שעת הדרשה היא זו שבשעת התפילה (אלא שדעתו שבדרשה אין חיוב לעשות מחיצה זו, אלא מידת חסידות, ובתפילה יש חיוב).

באחד המקומות מדובר על בני אדם (בהלכות תרומות), ומלבד זאת אילו באנו להוכיח גדר מסוים בביאור לשון "ערבוּב" היה עלינו להוכיח מהקשר דומה, שאם לא כן ניתן היה לומר שהוא דבר הלמד מעניינו; אבל כיוון שלא באנו להוכיח אלא שאין למונח זה משמעות קבועה, די בראיות מהקשרים אחרים (וכשם שיש חילוק בין עירוב בני אדם לעירוב דברים אחרים, כך יש חילוק בין עירוב בהקשר של טומאה וטהרה, צניעות או כל הקשר אחר), כל עוד לא יובאו כמה מקומות שבהם מדובר על עירוב בני אדם – בהקשרים שונים ובמשמעות אחת, שאז תהיה ראייה לכל עניין של עירוב בני אדם, בבחינת בניין אב משני כתובים ולימוד מהצד השווה שבהם.

לא נמצא שם שום חידוש, אלא רק שכותב שלא ברור מה הגובה הנצרך, ומציין הבהל לכאורה בדברי הרמב"ם בין ה"יד החזקה" לפירוש המשניות, בלי לפרש אם מסקנתו היא שיש סתירה או שיש ללמוד ממקום אחד למשנהו, וכתב שלדינא צ"ע. כמו כן ציין לדברי הרמב"ם (בהלכות טומאת צרעת), מה שמהווה סיוע לסברת ה"בני בני"ם שיש קשר בין הדברים, אך מאידך גיסא ציין לדברי הרמ"א בעניין מחיצה לצניעות (שעליהם הובאה המחיצה של "שעת הדרשה"), ומזה נראה שהבין כהבנתנו. כללו של דבר, נראים הדברים כאוסף של מראי מקומות שיכול להיות ראייה לאחד הצדדים בעניין, בלי להכריע ביניהם או לומר איזו ראייה אמיתית לדעתו ואיזו יש לדחות. אגב, הציון האחרון שהביא הוא לדברי ה"אגרות משה".

אין הכי נמי, לא באנו לברר כל ענייני מחיצה, ולא עסקנו בכל נקודה ונקודה מוויכוחו של ה"בני בני"ם עם שאר פוסקים (כדרך שלא עסקנו בכל נקודה מוויכוחיהם של ה"ציץ אליעזר" וה"משנה הלכות" עם ה"אגרות משה" בסוגיה), אלא רק במה שנוגע לשאלת הווילון.

כתבנו בפירוש את דעתנו, שכדי לומר שהרמב"ם חזר בו צריך ראייה ממשית (וגם אם יוכח שחזר בו באיזה פרט לגבי מבנה העזרה, אף שגם על הדיוקים שמהם מוכיח זאת אפשר להתווכח), עדיין אין ראייה שחזר בו מכל מה שפירש בנוגע לסיבת התקנה.

יישר כוח על ההפניה לתשובה על השגות ה"משנה הלכות", אולם חלק מדברי ה"משנה הלכות" שם הם דברים שלא התבססו עליהם כלל, ובשאר הדברים אין חידוש אלא חזרה על הוויכוחים הרמב"ם חזר בו ואם יש לחלק בין מה שכתבו הראשונים לגבי המחיצה שבשעת הדרשה לנדון דידן, ועל נקודת אלה כבר דיברנו באריכות. לגבי הנהגת הגרי"א הנקין שדונה שם כבר הבענו את דעתנו בתשובה.

כיוון שנוקקנו להוספה על דברינו הראשונים, נוסף עוד ונאמר כי לסוברים שגדר המחיצה הוא למנוע הסתכלות יש להוסיף את ה"שרידי אש" (הנ"ל בהערה 2), וכן את החזו"א- ע"י מכתבו (מתשי"ג) לרמ"א באב"ד מסונדרלאנד, אנגליה, הודפס בקובץ "אור ישראל" (יד, תשנ"ט, עמ' ק"ט).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של
אלחנן בן עדינה
אורית בת מרים
בתוך שאר חולי עם ישראל